

PREDGOVOR

UMETNOST ZGODOVINOPISJA spada k znanostim, ki se dedujejo od naroda do naroda, iz roda v rod. Je nadvse priljubljena. Preprosti človek stremi k temu, da bi jo poznal. Raja in običajni ljudje stremijo k njej, pa tudi plemiči v njej tekmujejo med seboj. Učenjaki in neizobraženi jo lahko razumejo v enaki meri.

Navzven zgodovinopisje ni drugega kot navedbe o dnevih bitk,¹ o dinastijah² in dogodkih v daljni preteklosti, ozaljšanih s prefinjenimi besedami in primerjavami. Z njim se lahko zabava množice, zbrane na nabito polnih zborovanjih. Približa nam vednost o človeških zadevah, pokaže, kako so spreminjajoče se okoliščine vplivale na človeške zadeve, kako so se dinastije razširile na vse večji obseg in območja, kako so poselile in civilizirale zemljo, dokler jih ni poklicala ura slovesa in jih je vzel konec.

V notranjosti zgodovinopisja pa gre za motrenje, preverjanje in natančno raziskovanje bivajočih stvari in njihovih temeljev ter globoko poznavanje kakšnosti dogodkov in njihovih vzrokov. Zgodovina je torej trdno zakoreninjena v filozofiji. Vredna je, da jo prištevamo k znanostim filozofije.

Najodličnejši islamski zgodovinarji so poročila o zgodovinskih dogodkih natančno preučili, zbrali in zapisali na straneh knjig.

¹ 'Ayyām al-ʿarab: dobesedno »dnevi arabcev«. Z »dnevom« je mišljen dan bitke, gre namreč za pripovedi o sporih in bitkah med arabskimi plemeni, ki so bile v predislamskem času (t. i. ġahiliya, džahiliya: dobesedno »doba nevednosti«) tradirane le ustno, kasneje pa so jih arabski literati vključili v svoja dela. 'Ayyām al-ʿarab predstavljajo poleg nekaj manjših zbirk rekov in pregovorov edino ohranjeno predislamsko prozo.

² Dawla: dinastija, država, vladavina. Tukaj izraz dosledno prevajamo kot dinastija.

Nepoklicani pa so jih kasneje pomešali z ničevostmi, ki so jih nاپletli in stkali sami in jih ozaljšali z neosnovanimi pripovedkami, ki so si jih izmislili in ponaredili.

Včina njihovih naslednikov je sledila njihovim stopinjam. Izročilo so nam predali takšno, kot so ga slišali. Niso preučili in upoštevali vzrokov dogodkov in okoliščin, niso niti opustili neverjetnih zgodb, kaj šele, da bi jih ovrgli. Ugotavljanje resnice je redko, kritični pogled najpogosteje ni oster. Zmota in napačne predstave so tesno povezane z zgodovinskimi izročili, slepo posnemanje je med ljudmi globoko zakoreninjeno in za njih značilno. Nadvse pogosto se z znanstvenimi disciplinami ukvarjajo nepoklicani.

Pašnik nevednosti med ljudmi je nezdrav in ima hude posledice. A moči resnice se ne more upirati nič, zlodejeva ničevost se prežene s plamenom znanstvenega uvida.³ Posrednik le narekuje in predaja naprej, znanstveni uvid pa kritično preverja resnično, ko ga obravnava, vednost razkrije in zlošči prikriti strani pravilnega ter jim podeli lesk.

Ljudje so vseskozi zbirali poročila in kronike narodov ter dinastij sveta in jih zapisovali. A tisti, ki so bili v stanju postati slavni in priznani mojstri svoje stroke in ki so zamenjali izdelke svojih predhodnikov s svojimi lastnimi deli, so izredno maloštevilni. Njihovo število komaj presega število prstov ali vokalov.⁴ To so na primer Ibn Ishāq,⁵ aṭ-Ṭabarī,⁶ Ibn al-Kalbī,⁷ Muḥammad bin ʿUmār al-Waqīdī,⁸ Sayf bin ʿUmar al-Asadī,⁹ al-Masʿūdī¹⁰ in drugi slavni zgodovinarji, ki izstopajo iz množice.

³ Nažar: zrenje, uvid, znanstveno teoretično, spekulativno motrenje.

⁴ Klasična arabščina pozna 6 vokalov: a, i, u ter ā, ī, ū.

⁵ Muḥammad Ibn Ishāq (704–767/68), avtor ene izmed prvih biografij preroka Mohameda (Sīrat rasūl allāh), ki pa je poznana le v nekaj desetletij mlajši predelavi.

⁶ Muḥammad bin Ćarīr aṭ-Ṭabarī (839–923), arabski zgodovinar, pisec monumentalne *Zgodovine prerokov in kraljev* (Tariḥ ar-rusūl wa-l-mulūk), lat. *Annales*.

⁷ V začetku 9. stoletja umrli arabski zgodovinar.

⁸ Abū ʿAbd Allāh Muḥammad bin ʿUmar al-Waqīdī (747–823), arabski zgodovinar, ki je deloma živel na dvoru abasidskega kalifa Harūna ar-Rašīda (vladal 786–809).

⁹ Konec 8. stoletja umrli arabski zgodovinar.

¹⁰ ʿAlī bin Ḥusayn al-Masʿūdī (893–956), arabski zgodovinar, geograf in enciklopedist iz Bagdada.

Čeprav je pristojnim in verodostojnim osebam poznano, da so v knjigah al-Masʿūdīja in al-Waqīdīja prisotne oporečnosti in hibe, so njuna dela kljub temu med širokimi krogi zgodovinarjev deležna splošnega sprejemanja. To se izraža v tem, da se odobrava njihova poročila, da se sledi njihovim načelom, da se navaja njihova dela in da se sledi njihovim stopinjam. Motreči kritik je sam svoj razsodnik, ko izročila bodisi oceni za napačna bodisi jih sprejme. Človeška civilizacija v različnih okoliščinah pozna različne svoj-skosti, od katerih so odvisna poročila in s katerimi gre povezovati izročila in zgodovinske sledi.

Večina del zgoraj omenjenih zgodovinarjev je, kar se tiče metode in pristopa, izčrpna zaradi velikega ozemeljskega obsega prvih dveh islamskih dinastij,¹¹ ki sta se raztezali čez prostranstva in države, in zaradi uporabe časovno skrajno oddaljenih virov in odkritij. K tistim, ki v svoja dela vključujejo, kar je bilo pred islamom držav in narodov in ostalih splošnih stvari, spadajo al-Masʿūdī in tisti, ki se ravnaajo po njem. Njihovi nasledniki pa so se odvrnili od vse-splošnosti in se omejili. Oklevali so pred izčrpnostjo in tem, da bi temeljito vključevali časovno daleč oddaljeno. Omejili so se na posebnosti njihovega časa in obravnavali le poročila o njihovem delu sveta. Zadovoljili so se s kronikami njihovih lastnih držav in mest. K njim sodita Abū Hayyān,¹² zgodovinar Andaluzije¹³ in umajjadske dinastije,¹⁴ ter Ibn ar-Ṛaḳīq,¹⁵ zgodovinar Ifrikije¹⁶ in kajruanske¹⁷ dinastije.

¹¹ Tj. abasidske in umajjadske dinastije.

¹² Po vsej verjetnosti misli avtor na Abū Hayyāna al-Ġarnātija (1256–1344), teologa, jurista, jezikoslovca in zgodovinarja, ki je napisal več kot 65 znanstvenih del z omenjenih področij, ali pa morda Ibn Hayyāna al-Qurṭūbija (umrl 1076), znanega zgodovinarja Andaluzije.

¹³ Al-Andalūs, v islamskem srednjem veku oznaka za Iberski polotok oziroma za njegova območja pod muslimansko nadvlado (med 711–1492).

¹⁴ Obstajata dve umajjadski dinastiji. Prva, starejša, izvira iz rodu Banū Umayya, premožne mekanske družine, pripadajoče plemenu Qurayš, ki je po smrti četrtega kalifa ʿAlīja (leta 661) osnovala prvo arabsko kalifsko dinastijo, tj. umajjadsko dinastijo. Center kalifata so prestavili iz Medine v Damask, ozemlja, osvojenega pod štirimi kalifi pa niso bistveno povečali. Zaradi notranjih nemirov in nezadovoljstva določenih deprivilegiranih skupin muslimanov je klan Banū ʿAbbās leta 750 prevzel oblast in osnoval abasidsko dina-

Tisti, ki so jima sledili, so bili le še slaboumni posnemovalci. Po svoji naravi in razumu so bili omejeni ali pa se vsaj niso trudili ne biti bedasti. Posnemali so predhodnike in sledili njihovemu zgledu, ne da bi upoštevali, kako so se skozi čas spreminjale okoliščine in navade narodov. Podajali so poročila o dinastijah in zgodbe o dogodkih zgodnjih dob, a le kot obliko brez vsebine, kot meč brez nožnice. Njihovo vednost gre zavračati, saj ni jasno, kaj je prevzeto in kaj na novo dodano. Govorijo o dogodkih, katerih izvori niso poznani, o vrstah, katerih rodovi niso upoštevani in katerih členitve niso preverjene.

V svojih obravnavah so ti posnemovalci ponavljali poročila, ki so bila v njihovi stroki že splošno poznana, in se držali tega, s čimer so se že ukvarjali njihovi predhodniki. V svojih spisih so zanemarili spreminjajoče se čase, ki si jih nobeden izmed njih ni znal tolmačiti. Njihova dela o tem ne dajejo pojasnil. Ko se posvečajo opisovanju dinastije, nanizajo poročilo za poročilom, tako kot so jim bila posredovana, pa naj bodo izmišljena ali resnična. Začetku dinastije se ne posvetijo, ne navedejo vzroka, zakaj se je lahko dinastija pred očmi vseh dvignila v obstoj, niti razloga za njeno vztrajanje, ko se bliža njen konec. Bralec mora sam tuhtati, kako je z začetnimi okoliščinami dinastij, njihovimi razvojnimi stopnjami, prav tako mora sam raziskovati razloge, zakaj so dinastije tekmoval med

stijo. Vsi člani družine Umayya so bili usmrčeni, pobegniti je uspelo le Abd ar-Raḥmānu, ki je šest let po propadu prve umajadske dinastije ustanovil drugo umajadsko dinastijo na ozemlju Iberskega polotoka. Zadnji vladar druge umajadske dinastije, Hišām II, je vladal do leta 1032, po njegovi smrti je ozemlje razpadlo na številne t. i. Taifas (majhne, bolj ali manj neodvisne vladavine), ki so jih postopoma, dokončno pa leta 1492, osvojili kristjani. Ko avtor govori o umajadski dinastiji, meri na drugo umajadsko dinastijo.

¹⁵ Abū Ishāq Ibn ar-Ṛaḳīq, konec 11. stoletja umrli severnoafriški pisec in zgodovinar, živeč na dvoru vladarjev ziridske dinastije.

¹⁶ Ifriqiya, izraz, ki v arabščini označuje vzhodne dele Magriba (severo-zahodne Afrike). Ime je izpeljanka iz imena rimske province »Africa«.

¹⁷ Dinastija Aḡlabidov, ki je od leta 800 iz prestolnice Kajruan (al-Qayrawan, mesto v Tuniziji, ustanovljeno leta 670) vladala v Ifrikiji, deloma tudi na Siciliji, Malti in delih južne Italije. Leta 909 so jih strmoglavili Fatimidi in ustanovili novo prestolnico Mahdijo na tunizijski obali.

seboj in nasledile ena drugo, in sam mora najti prepričljivo pojasnitev, v čem se dinastije razlikujejo ali so si med seboj podobne. Z vsem tem se bomo ukvarjali v uvodu v to knjigo.

Kasneje so sledili drugi zgodovinarji, ki so pisali pretirano kratka dela. Šli so do skrajnosti v tem, da so se omejili na imena kraljev in se zadovoljili s tem, ne da bi podali njihovo poreklo in poročila, ki obstajajo o njih. Zapisali so zgolj število dni njihovega vladanja. Tako je ravnal Ibn Rašiq¹⁸ v svoji knjigi *Merilo delovanja*¹⁹ in tisti nesrečniki, ki so sledili njegovim stopinjam. Njihovih poglavij si ne gre jemati za zgled. Ne gre jih imeti za verodostojne in njihova dela so nevredna nadaljnjega posredovanja. Niso upoštevali naukov in zavrgli so metode in priznane načine zgodovinskega pisanja.

Ko sem bral knjige teh avtorjev in šel prav do dna vzrokom za včeraj in danes, sem iz dremavice, ravnodušnosti in zaspanosti prebudil svojo veliko nadarjenost. Boril sem se sam s seboj, da bi spisal knjigo in se ne bi štel za tega nezmožnega. A prav je, da sem se prisilil k pisanju knjige. Tako sem napisal knjigo o zgodovini. Dvignil sem tančico izpred okoliščin, ki se s časom spreminjajo. Knjigo sem razdelil v poročila in teoretična motrenja. V njej sem uvodoma pokazal na vzroke in razloge začetkov dinastij in civilizacij. Izhajal sem iz poročil o obeh narodih, ki v naši dobi živita v Magribu,²⁰ in naseljujeta njegova mesta in pokrajine, o njunih dolgo in kratko trajajočih dinastijah, kraljih in zaveznikih, ki so jih imeli v preteklosti. Gre za Arabce in Berbere, saj sta to rodova, za katera je poznano, da sta naseljena v Magribu. Ta je njuno domovanje že tako dolgo obdobje, da si je Magrib težko predstavljati brez njiju. Magrib ne pozna drugih človeških rodov razen teh dveh.

Knjigo sem izpilil, kolikor se je le dalo, in jo nato podvrgel sodbi učenjakov in odličnikov. Pri ureditvi poglavij sem ubral ne-

¹⁸ Abū ʿAlī Ḥasan ibn Rašiq al-Qayrawānī (umrl 1064), eden izmed najbolj cenjenih učenjakov Ifrikije, pesnik, literarni kritik in zgodovinar.

¹⁹ Mizān al-ʿamal.

²⁰ Tudi Magreb, dobesedno »kraj sončnega zahoda«, »zahod«. Splošna oznaka za islamsko-arabski zahod, severozahodno Afriko, predvsem območja današnjega Maroka, Alžirije in Tunizije.

običajen način. Med načini pisanja sem iznašel čudovito metodo, novo pot in slog. V knjigi sem obrazložil okoliščine, ki se tičejo civilizacije in gradnje mest ter bistvene poteze človeške družbe, da bi usmeril tvoje zanimanje k vzroku in razlogom bivajočih stvari in te poučil, kako so se predstavniki dinastij pojavili na prizorišču zgodovine. Tako boš umaknil roko od slepega prevzemanja in dojel okoliščine dob in rodov pred teboj in tistih, ki pridejo za teboj.

Delo sem razdelil na predgovor in tri knjige.

V predgovoru sem se ukvarjal z znanostjo zgodovinopisja in preverjal njene metode ter pokazal na zmote zgodovinarjev.

V prvi knjigi sem se posvetil človeški civilizaciji in njenim bistvenim lastnostim, kot so kraljeva oblast, gospostvo, pridobitvena dejavnost, prigospodarjenje sredstev za preživetje, obrti in znanosti, ter njihovim vzrokom in razlogom.

Druga knjiga obravnava zgodovino Arabcev, njihovih rodov in dinastij, od samega stvarjenja do današnjih dni, vključno z namigi na nekatere istodobne slavne narode in njihove dinastije, kot so na primer Nabatejci,²¹ Sirijci, Perzijci, Izraelci, Kopti,²² Grki, Turki in Bizantinci.

Tretja knjiga govori o zgodovini Berberov in njihovih varovancev, Zanata,²³ o njihovem izvoru in rodovih in posebej o oblasti in dinastijah v Magribu.

Kasneje je sledilo moje popotovanje v Mašrik,²⁴ da bi spoznal njegov sijaj in da bi izpolnil versko dolžnost in običaj obhoda Ka-

²¹ Staro arabsko ljudstvo, ki je naseljevalo področje med Arabijo in Sirijo. Najstarejša poročila o njih so iz 4. stoletja pr. n. št., največji razmah pa je nabatejsko kraljestvo doseglo v 1. stoletju pr. n. št.; posebej poznana je njihova prestolnica Petra. Leta 106 je nabatejsko kraljestvo postalo rimska provinca.

²² Izvorno arabska oznaka prebivalcev Egipta, kasneje označuje izraz le še pripadnike egipčanskega krščanstva.

²³ Izredno številčna in močno razvejana berberska plemenska skupina, naseljena v severni Afriki, ki je igrala pomembno vlogo v zgodovini arabsko-islamskega zahoda (Magriba), posebej v času marinidske (1195–1465) in abdalvadiidske dinastije.

²⁴ Dobesedno »kraj sončnega vzhoda«, »vzhod«, »jutrovo«. Splošna oznaka za vzhodni arabsko-islamski svet, posebej za področje Egipta, Sirije, Libanona, Jordanije in Mezopotamije.

be²⁵ ter obiska svetišč, pa tudi da bi se posvetil študiju zgodovinskih listin in spisov o zgodovini Mašrika. Zapolnil sem vrzeli v poročilih o nearabskih vladarjih onih dežel²⁶ in o turških dinastijah, ki so vladale na teh območjih. Ta poročila sem dodal že napisanemu, vnesel sem jih v obravnavo v isti dobi živečih narodov in vladarjev različnih mest in območij.

Trudil sem se biti kratek in jedrnat in dal sem prednost razumljivemu pred težko dojemljivim; začenjam pri splošnih vzrokih, potem šele preidem k podrobnim zgodovinskim poročilom. Tako zaobjema moje delo izčrpana poročila o ustvarjenem svetu. Podaja težko razumljiva pravila, ki se umu izmikajo, in pojasnjuje vzroke in razloge za dogodke in dinastije, je zavetišče modrosti in zakladnica zgodovine.

Delo vključuje poročila tako o Arabcih in Berberih kakor tudi o prebivalcih mest in nomadih, posveča se v njihovem času obstoječim velikim dinastijam in jasno podaja modre nauke in primere o razlogih zgodnjih okoliščin in njim sledeče zgodovine. Delo sem poimenoval *Knjiga primerov in zbirka zgodnje in sledeče ji zgodovine v časih Arabcev, Nearabcev in Berberov ter najsilnejših vladarjev njihovega časa*.²⁷

Izpustil nisem ničesar, kar se tiče izvora rodov in dinastij, sočasnega obstoja najzgodnejših rodov, vzrokov za preobrate in spremembe v preteklih stoletjih in znotraj različnih verskih skupnosti²⁸ in kar se tiče civilizacije, dinastij in verskih skupnosti, mest, naselbin, moči in nemoči, izobilja in pomanjkanja, znanosti in obrti, dobitka in izgube, spreminjajočih se okoliščin z dolgoročnimi

²⁵ Ka'ba: dobesedno »kocka«. Približno 10x12x15 metrov velika stavba, zgrajena v obliki nepravilne kocke, ki leži v središču Velike mošeje v Meki. V njen vzhodni vogal je vgrajen črn kamen, verjetno meteorijskega izvora. Kaba je igrala veliko vlogo v politeističnih ritualih pred islamom. Po koranskem nauku sta jo je zgradila prerok Abraham in njegov sin Ismael. Prim: Q; 2:127–131.

²⁶ Mišljeni so Perzijci.

²⁷ Kitāb al-'i'c̣bār wa diwāni-l-mubtada' wa-l-ḥabar fī 'ayyām al- 'arab wa-l- 'aḡām wa-l-barbar wa-min 'āšir min ḡawā s-sulṭān al-'akbar.

²⁸ Nekatere arabske izdaje tu namesto besede milla, mn. milāl (verska skupnost), navajajo besedo milk, mn. imlāk (oziroma amlāk), s pomenom: kraljevina, cesarstvo, država.

posledicami, puščavskega in stalno naseljenega življenja, kar se je dogodilo in kar gre pričakovati – vse to sem zaobjel v celoto in razodel dokaze in vzroke za obstoj teh stvari. Tako je ta knjiga edinstvena, vključuje skrivna znanja, približa pa tudi prikrite modrosti.

Ko se primerjam z modrimi preteklega in sedanjega časa, se zavedam svoje nezadostnosti, zato priznavam svojo nemoč globoko prodreti v tako težko področje. Želim si, da bi ljudje dobrih namer in širokega znanja to knjigo preučili s kritičnim, neprizanesljivim očesom, ter bi napake, ki jih izsledijo, izboljšali, vendar do njih ne bili prestrogi. Kar imam predložiti možem znanosti, je skromno. In ker priznanje obvaruje pred grajo, se nadejam dobrotljivosti kolegov. Boga prosim, da bi bila naša dela pred njegovim obličjem sprejemljiva. »Dovolj nam je Bog! Kako milostljiv zaščitnik!«²⁹

²⁹ Q; 3:173.